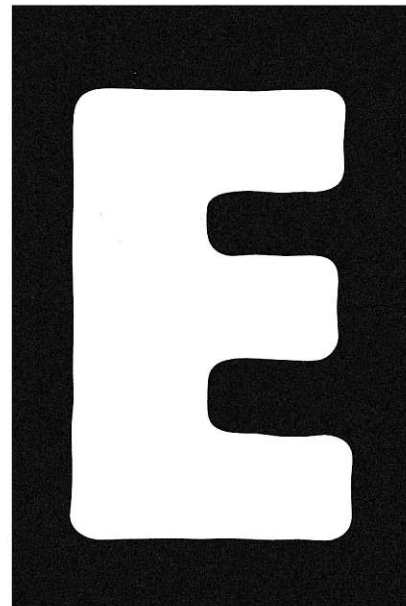

Xavier Ferré

VÍCTOR TORRES: CATALANITAT I REPUBLICANISM

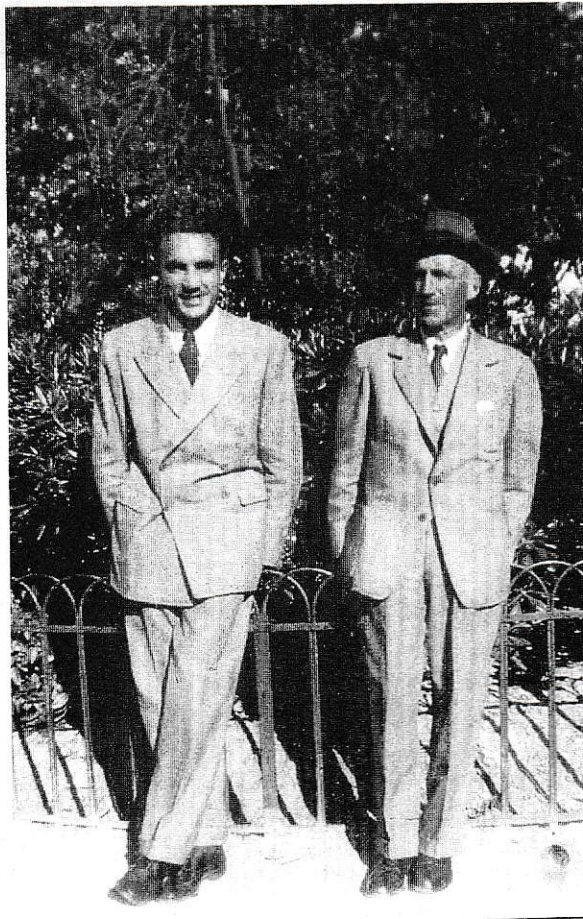

Antoni Rovira i Virgili, company de trajectòria política del republicà lleidatà Víctor Torres, escrivia des de les pàgines de *La Humanitat* (7-IV-1948) una sintètica i explicativa concepció del catalanisme: «El catalanisme – deia el polític i intel·lectual tarragoní –, en la seva plenitud, és la presa de consciència nacional dels catalans amb totes les conseqüències lingüístiques, polítiques, econòmiques, socials i espirituals». Amb aquesta concisió l'autor de *Nacionalisme i Federalisme* compendia no tan sols uns pressupòsits teòrics, sinó també una actitud política i una ètica, una orientació de comportament vers la col·lectivitat. I de fet la tradició del catalanisme republicà – amb noms tan remarcables en el terreny de l'aportació teòrica com Carles Pi i Sunyer, per exemple (*L'Aptitud econòmica de Catalunya*, 1929) – fixà no tan sols una estratègia de reivindicació que maldava per abastar un règim confederatiu, sinó igualment un compromís de servei vers la col·lectivitat. Compromís concretat des d'una aposta per un règim de justícia social redistributiva allunyat però del marxisme. Les *Memòries polítiques i familiars* que ens basteix Víctor Torres (1915)* serien un reflex d'aquesta concepció del catalanisme. La lectura de les vivències del polític republicà de la ciutat de Lleida ens aporta un seguit de retrats individuals i col·lectius tant de personatges polítics (els seus immediats familiars) com d'esdeveniments generals que aconduïxen la seva trajectòria vital fins avui. Són, per tant, unes memòries que, com totes les bones reflexions, constitueixen un balanç del país; un balanç polític, cultural i social de la Catalunya contemporània. Però quins són els nusos de l'assaig biogràfic de Víctor Torres?

Crec que hi destaca tres aspectes centrals. Primerament, Torres aconsegueix de fer-nos un retrat ideològic i polític del seu entorn familiar i local. I aquest marc conté una dada

comuna: la tradició lliurepensadora i republicana tant pel seu avi com del seu pare. Efectivament les trajectòries de Marià Torres i Humbert Torres reflectirien – amb el seu oncle Alfred Perenya – una constel·lació política i cultural que des dels cànons liberals d'esquerres; ço és republicans inicien Víctor Torres en la defensa dels postulats del catalanisme republicà. És clar però, que l'activitat política del nostre autor transcorre significativament als anys trenta; però també té cura de mostrar-nos una tradició republicana prèvia als anys de la fi del primer conflicte mundial. La tasca duta a terme per la Joventut republicana i pel diari – posteriorment catalanitzat – *El Ideal* constituïren un focus de cultura política remarcable a nivell de Principat juntament amb els nuclis de Girona-Figueres (*El Autonomista/L'Autonomista*) – Empordà *Federal*; Barcelona (*El Poble Català-La Nau-La Humanitat*) i les comarques meridionals del Principat (principalment Reus: *Foment*). Aquest primer fil conductor, doncs, no és pas aïllat, i podem seguir les tradicions del republicanisme i catalanisme en uns nuclis urbans mitjans i amb un tipus d'economia entre industrial i agrària dinàmica. Aquesta constel·lació familiar viscuda feu que Torres assistís a un tipus d'ensenyament actiu i laic (un altre referent remarcable de la Catalunya d'inicis de segle) i que comencés la tasca política, com era d'habitud aleshores, a la universitat: a la Facultat de Dret². En aquest àmbit Víctor Torres pren partit per la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (FNEC). Aquesta línia de militància i participació arriba al seu moment màxim a la Guerra d'Espanya amb el comandament d'una Brigada de la Columna Macià-Companys destinada al Front d'Aragó. Aquesta primera etapa de la vida de Torres es clou amb l'anada – després de l'ocupació de les tropes franquistes introduïdes a les Terres de Ponent (1938) – a

*TORRES, Víctor. *Memòries polítiques i familiars*. Lleida: Pagès Editors, 1994.

*Víctor Torres i el seu pare
-també nacionalista
republicà- Humbert Torres*

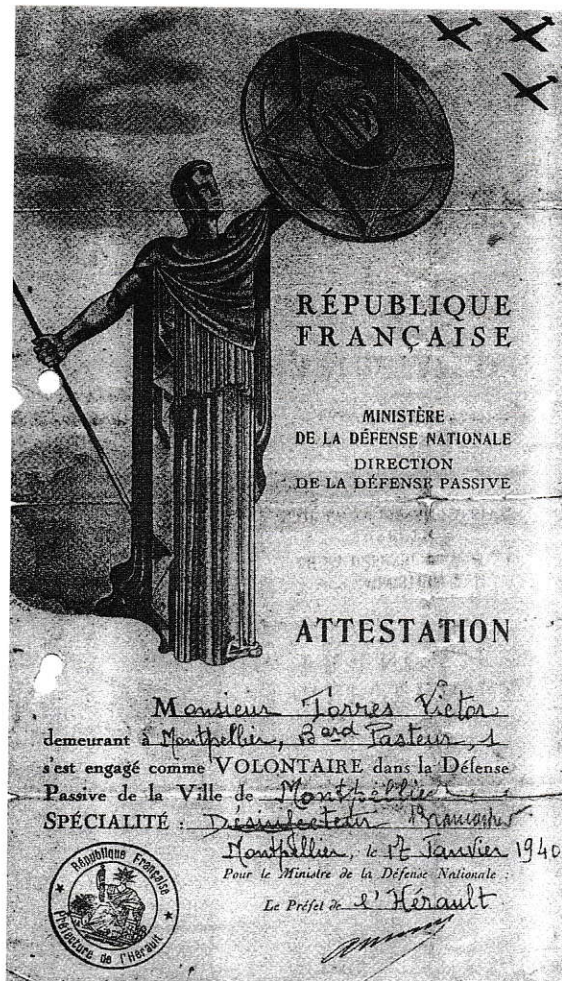
l'«exili» a Sant Cebrià. El segon aspecte a remarcar no és tan sols evidenciar la voluntat de continuïtat en la lluita per la supervivència al llarg de 1939. Un altre factor a destacar en la trajectòria central de l'autor és l'etapa de Montpeller i la tasca en el secretariat de la Presidència del president Josep Irla (1948-1954). Pel que fa a l'estada de Víctor Torres a Montpeller (1939-1946) caldria remarcar una primera organització estructurada del nucli català i unes activitats d'expandiment de manifestacions cultural-polítiques (l'autor n'esmenta dues: commemoració del naixement de Jacint Verdaguer i la celebració dels Jocs Florals de 1946). Però per altra banda –i completant la xarxa de relacions polítiques– cal tenir en compte la formació del Consell Assessor³). Aquest tram de la vida del memorialista s'orienta entre la tasca de formació i exteriorització intel·lectual –com manifesta notòriament Alexandre Cirici a *Les Hores Clares* (1977)– i una primera activitat política que esdevindria central: la Secretaria de la Presidència de la Generalitat de Josep Irla (després d'haver exercit durant un any: 1946-1947 com a secretari del Ministeri d'Educació espanyol comandat per Miquel Santaló).

Aquesta etapa del polític lleidatà se situaria en les tasques espirituals i socials i polítiques que esmentava la definició de catalanisme de Rovira i Virgili. Espiritual perquè hom descriu una faceta de l'exili important com és la irradiació exterior de la cultura

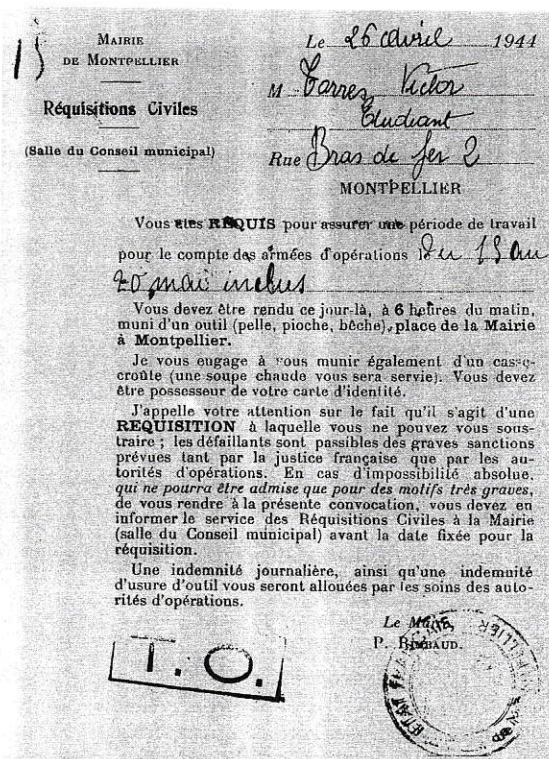
d'una nació; social i política perquè una de les tasques exercides des d'aquella secretaria de la presidència era donar suport a les necessitats econòmiques de l'exili català, com també finançar l'edició de les actes del Consell Assessor de la Generalitat. La tasca d'aquest secretariat, doncs, és essencial per conèixer d'on procedia el suport econòmic a la tasca política i cultural de la Generalitat. D'on procedien, per exemple, els diners per als assessors culturals i sindicals o per als cursos de català (p. 214). Pel que fa a les edicions de les ponències del Consell Assessor, portades a terme cinc anys més tard (1949) plantegen les dificultats de finançament del govern del país, car el fons de distribució econòmica era a mans del govern espanyol. En aquest sentit és allisonadora l'experiència de desnonament de la seu del govern català a París precisament per manca de liquiditat. Aquest estat de preemtorietat econòmica, com també un balanç de la tasca de Torres al capdavant d'aquesta Secretaria el tenim en un informe redactat pel mateix autor com a *Report del Secretari General de la Presidència al Molt Honorable President de la Generalitat de Catalunya* (París, 20-XI-1949)⁴.

L'etapa de Víctor Torres sota el govern d'Irla (1945-1954) tindrà aquest panorama de vetlla pel funcionament real de la Generalitat. En feia funcionar els ressorts institucionals i econòmics. Tenim, per tant, que a l'aspecte de formació cultural i ideològica s'hi sumava l'aspecte de política pràctica. Catalanisme i república continuaven essent presents a la diàspora. El tercer aspecte a remarcar de la tasca de Víctor Torres el situaria, com a pràcticament unificat al nucli polític liberal i d'esquerres dels anys trenta, en una valoració equànime dels lideratges polítics i un contingut ètic en la tasca política. Pel que fa al primer aspecte, caldrà citar la valoració positiva de la tasca de Tarradellas al llarg de la guerra d'Espanya en la tasca de l'organització de les indústries de guerra i la remarca de llaços d'unió amb Carles Pi i Sunyer (que, com se sap, des de Londres, mantenia una reivindicació del dret a l'autodeterminació i superació del marc estatutari de 1932); unitat, esmentada per Víctor Torres, en el Congrés d'Esquerra Republicana a Tolosa el juny de 1945, amb Rovira i Virgili com a home pont entre Tarradellas (secretari general del partit republicà) i Pi i Sunyer. Dins del republicanisme, per tant, Víctor Torres ens apareix com a home de centre i superador de tendències enfrontades o línies organitzatives dins del partit, maldant per actualitzar en cada moment històric la ideologia d'ERC de 1931. Aquesta és una altra constant al llarg de la seva obra pública. Pel que fa al seu conti-

nent ètic i social com de projecció de la tradició republicana dels anys trenta el tindríem en dues situacions. Començant per la pervivència de la tasca generacional trentista cal dir que l'assaig de Torres reflecteix una preocupació ben actual: l'oblit de la (nostra) memòria històrica i, doncs, una certa represa de la desnacionalització del país. Diu l'autor tot comparant els resultats del plesbicit de l'Estatut d'Autonomia de 1979 amb el de 1952. «Una comparació amb els resultats del referèndum de 1952 ens conduiria a unes conclusions excessivament pessimistes perquè els factors emocionals que predominaven durant els primers anys de la Segona República eren totalment absents el mes d'octubre de 1979» (p. 330). El plantejament de ruptura de tradicions polítiques, i més que tradicions, xarxes i teixit associatiu entre 1939 i els anys de la reforma política, plantejava també una doble oposició al franquisme –com bé reconeix Torres– des de l'exterior, garantidor majoritàriament de la tradició nacional estatuària (amb debats notoris pel que fa al plantejament autonomista de la plataforma de Solidaritat Catalana, 1946 i les organitzacions autodeterministes com el Consell Nacional de Londres) i des de l'interior amb una generació més jove i vinculada al marxisme o plantejaments més rupturistes. Però de fet, com explica l'autor, hi hagué certa coincidència de tots dos nuclis en el retorn de Josep Tarradellas de l'exili com a president de la Generalitat. Pel que fa a una exposició més moral i ètica, cal remarcar l'aportació de l'espistolari de Màrius Torres i Víctor Torres entre el 9 i el 27 de setembre de 1936. La significació d'aquesta correspondència és mostrar-nos la condició humana dels combatents i no-combatents a la guerra en el seus inicis més revolucionaris. Afirmacions com la de Màrius referint-se a les conseqüències de la contesa caldrà vincular-les a aqueixa *ruptura de tradicions* esmentades: «Quan tot això haurà passat –escriu Màrius a Víctor el 17 de setembre de 1936–, què diferents serem d'abans! i encara d'altres han patit força més (...) encara hi haurà més runes en els cors de la gent. I la reconstrucció, de sentiments, de solidaritat social i nacional serà encara més difícil que la de les ciutats i les viles». El poeta resident a Puig d'Olena Màrius Torres establí unes premonicions psicològiques i de situació col·lectiva que caldrà no menystenir quan es facin anàlisis sobre la guerra i l'exili. Darra de sigles polítiques hi havia persones, això és el que volia reflectir encertadament el poeta. En aquest sentit –i com a conclusió– caldria dir que allò que en resum aporten aquestes memòries és la vinculació entre catalanitat i humanisme; entre planteja-

Certificació de la participació de Víctor Torres com a voluntari a la Defensa Passiva a Montpellier, 17 de gener de 1940 (vers)

Decomís a Víctor Torres per l'exèrcit alemany el 26 d'abril de 1944 (revers)

ments teòrics i polítics però sense bandejar el sentit humà d'una evolució vital. Una política –com apuntava Màrius Torres– no moguda per les xifres i les estadístiques⁵. Víctor Torres i la fidelitat a unes idees com a contrapunt de la nostra realitat?

XAVIER FERRÉ

Notes

1 Pel que fa a les Terres de l'Ebre –i més concretament a Móra d'Ebre– es donà un procés de politització progressiva en cercles associatius com el Centre Introductiu Democràtic. La Democràcia, representant en una certa mesura per *La Riuada* (núm. 1, 1-VII-1927). Aquesta publicació quincenal oscil·lava –abans de 1950, quan es fa ressò dels continguts republicans d'esquerres– entre els postulats d'Acció Catalana i l'ideari de la *Fundació Valentí Almirall*, promoguda per Rovira i Virgili (*La Riuada*, 52, 28-VIII-1929). Precisament la vinculació amb idearis del republicà tarragoní es produïa, per exemple, en forma de l'edició d'articles editorials com en el cas de *La Nau*, «El jovent sense il·lusions», esmentat per aqueix quinzenal el primer d'agost de 1929. Igualment, i com a vinculació amb la difusió de la pedagogia historiogràfica, s'hi edità la conferència que Rovira féu a Tarragona el 20 de juny de 1950, «La Història de Catalunya sintetitzada en una hora de conversa» (*La Riuada*, 5.VI.1950). Són exemples de connexió entre la premsa ideològica comarcal i la premsa política de Barcelona. Val a dir, d'altra banda, que la identificació amb les idearis catalanistes i republicans d'esquerra a la Ribera arribà des del marcel·linisme amb *L'ideal de l'Ebre* (1951) i, des del republicanisme en procés d'adhesió a Esquerra Republicana, en el cas de *La Ribera*. En el context de la difusió de l'ideari del partit de Macià, Rovira i Virgili hi visitarà la redacció, no sense polèmica pel que fa a la crida que hi fa a favor d'ERC. (*La Ribera*, 15-XI-1952). Val a dir que *La Ribera* (1952-1954), es farà ressò de la fracció d'ERC el 1954, i el 4 de març de 1954 se subtitularà «periòdic nacionalista», en consonància al Partit Nacionalista Republicà d'Esquerres [PNRE] sorgit del Grup de l'Opinió a Barcelona. D'altra banda *La Ribera* reproduïx articles de Rovira i Virgili com *El sistema proporcional* (11-XII-1952) o *Els Sistemes Electorals* (25-XI-1952). Per a l'estudi de la premsa cultural, social i política de Móra d'Ebre i de tota la Ribera: SANCHEZ CERVELLÓ, J. i MARGALEF FANCA, C. *La premsa i les publicacions periòdiques a la Ribera d'Ebre*, Ed., Hemeroteca Caixa Tarragona. Tarragona, 1992.

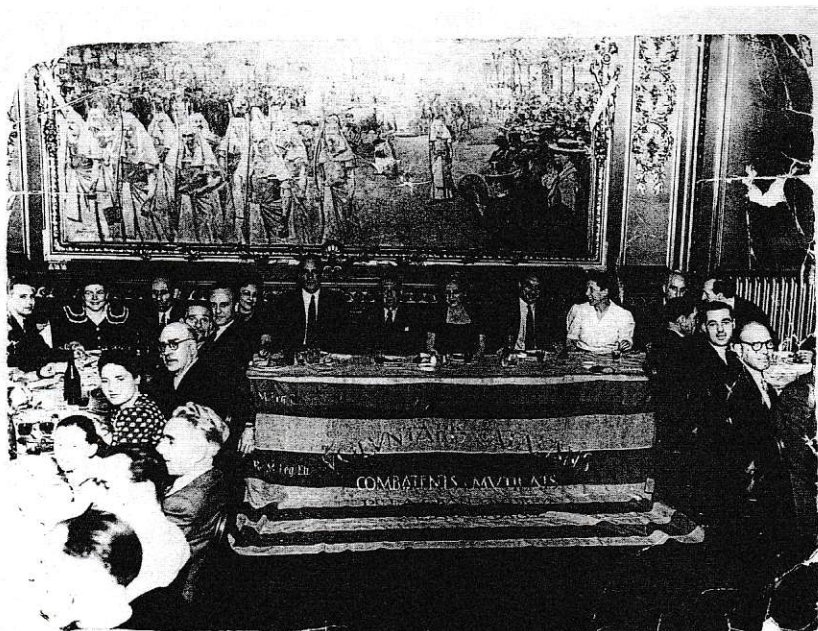
2 Alexandre CIRICI i PELLICER a *El Temps Barrat* ens mostra l'ambient de les organitzacions sindicals universitàries. I especialment la trajectòria de la FNEC.

3 La presidència del Consell Assessor (en procés de formació la tardor-hivern de 1944) recaigué sobre Antoni Rovira i Virgili. Des de Montpellier, Rovira explicava a Tarradellas la funció de l'organisme consultiu: «Finalitat del Consell? La de preparar les coses que d'ací estant poden ésser preparades. Unes ponències que serveixin de base a les primeres resolucions a prendre quan torni a funcionar la Generalitat [...]. El Consell ve a fer aquesta feina convenient d'estudi i preparació [...]. No es tracta doncs, de cap govern, ni de cap organisme que intervingui en les coses pròpies dels partits i de les facultats executives» (Montpeller, 22-XII-1944. Arxiu Josep Tarradellas-Antònia Macià. Monestir de Poblet. Agraïxo a Montserrat Catalan, arxivera de la Institució els serveis prestats en la localització de la correspondència de Josep Tarradellas amb exilats catalans).

4 En el susdit *Report*, Víctor Torres esmentava que les ponències encara no editades del Consell Assessor eren les de Cultura, Política Municipal, Funcionaris, Justícia. El tiratge de cada ponència era de 500 exemplars. Val a dir que l'edició dels textos consultius s'havia d'emmarcar en les dificultats financeres de la Generalitat, car el govern espanyol –via el Ministre de Finances– «es preguntava si la Generalitat estava en condicions de restituir a l'Estat els *anticipos* lliurats fins a la data» (Carta de Víctor Torres a Antoni Rovira i Virgili. París, 26-III-1949). Agraïxo a Víctor Torres la consulta del *Report* i la correspondència amb Antoni Rovira i Virgili.

5 La concepció del catalanisme com a ètica o humanisme era un lloc comú en l'ambient nacional català (vegeu com a exemple: «Catalanisme i Humanisme» a *La Ribera* (11-VI-1955), a càrrec de Joan del Camp, possiblement pseudònim de Joan Puig i Ferrater).

Homenatge al dirigent d'ERC Joan Tauler el 31 de juliol de 1948. D'esquerra a dreta: Josep Tarradellas, Joan Tauler, Carme Companys, Víctor Torres, Senyora Fontbernat

2